

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(مطالعات تطبیقی)

(پژوهشکده حقوق خصوصی)

کودان آملین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در

نضای مجازی،

با تأکید بر لزوم قانون گذاری در این زمینه:

چالش ها و راهکارها

۹۹۳۰۰۵۰۱

مطالب بیان شده در گزارش‌ها و انتشارات پژوهشگاه و مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه، نتیجه تحقیقات پژوهشگران و بیان‌کننده دیدگاه‌های مؤلفان آنهاست و لزوماً موضع رسمی قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران یا نظرات پژوهشگاه نیست، مگر آن که به آن تصریح شده باشد.

سرشناسه	: بادامی، محمد مهدی، ۱۳۶۹
عنوان و نام پدیدآور	: کودکان آنلاین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در فضای مجازی، با تأکید بر لزوم قانون‌گذاری در این زمینه: چالش‌ها و راهکارها/پژوهشگر محمد مهدی بادامی؛ ناظر علمی محمد عبدالصالح شاهنوش‌فروشانی.
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۰ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۰۱۶۵-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: بدایع عنوان: مطالعات تطبیقی پژوهشگاه حقوق خصوصی.
موضوع	: اینترنت و کودکان -- پیش‌بینی‌های ایمنی
موضوع	: Internet and children-- Safety measures
موضوع	: فضای مجازی -- تدابیر ایمنی
موضوع	: Cyberspace -- Security measures
موضوع	: شبکه‌های اجتماعی پیوسته -- تدابیر ایمنی
موضوع	: Online social networks -- Security measures
موضوع	: اینترنت و کودکان -- مسائل حقوقی
موضوع	: Internet and children-- *Legal aspects
شناسه افزوده	: شاهنوش‌فروشانی، محمد عبدالصالح - ۱۳۶۰
شناسه افزوده	: پژوهشگاه قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	: HQ ۷۴۴
رده بندی دیویی	: ۶۷۸-۸۳/۰۰۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۹۲۲۷۷

وب سایت: www.ijri.ir کد پستی: ۱۹۸۳۸۴۶۵۱۴ تلفکس: ۰۲۱-۲۹۲۰۶۰۰

نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین درکه - پژوهشگاه قوه قضاییه

عنوان: کودکان آنلاین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در فضای مجازی، با تأکید بر لزوم قانون‌گذاری در این زمینه: چالش‌ها و راهکارها

پژوهشگر: محمد مهدی بادامی

ناظر علمی: محمد عبدالصالح شاهنوش‌فروشانی

ناشر: پژوهشگاه قوه قضاییه

تیراژ و نوبت چاپ: چاپ اول - ۱۰۰ نسخه - ۱۳۹۹

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	فصل اول - کلیات
۱۴	گفتار اول - بررسی مفاهیم
۱۴	بند اول - اینترنت
۱۵	بند دوم - فضای مجازی (سایبری)
۱۷	بند سوم - مفهوم خشونت علیه کودکان
۱۸	بند چهارم - مفهوم کودک
۲۱	بند پنجم - مفهوم امنیت در فضای مجازی
۲۲	گفتار دوم - ویژگی‌های فضای مجازی
۲۲	بند اول - در دسترس بودن
۲۳	بند دوم - عدم دادن اطلاعات در فضای مجازی
۲۳	بند سوم - سایر ویژگی‌ها
	فصل دوم - حق بر اطلاعات در ارتباطات و آسیب‌های پیش رو نسبت به
۲۶	کودکان در فضای مجازی
۲۶	گفتار اول - کودک و حق بر اطلاعات
۲۶	بند اول - حق بر آزادی بیان
۲۹	بند دوم - حق بر آموزش و یادگیری کودکان
۳۱	بند سوم - حق بر مشارکت مدنی کودکان
۳۱	بند چهارم - حق بر سلامت کودکان
۳۳	گفتار دوم - فناوری اطلاعات و ارتباطات و آسیب‌های فرا روی کودکان
۳۳	بند اول - تضييع حق بر سلامت
۳۳	بند دوم - تضييع حق بر آموزش
۳۴	بند سوم - دگرگونی ارزش و هنجارهای اجتماعی
۳۴	بند چهارم - نقض حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی
۳۵	گفتار سوم - عوامل آسیب‌پذیری کودکان در فضای مجازی
۳۶	بند اول - عوامل اجتماعی و اقتصادی

بند دوم - عامل جنسیت	۳۶
بند سوم - عدم آگاهی	۳۶
فصل سوم - مصادیق خشونت و تضییع حق بر امنیت کودکان در فضای	۳۸
گفتار اول - سوءاستفاده جنسی علیه کودکان در فضای مجازی	۳۸
بند اول - مصادیق سوءاستفاده جنسی علیه کودکان در فضای مجازی	۴۰
الف - سوءاستفاده جنسی آنلاین با انتشار تصاویر	۴۱
ب - سوءاستفاده جنسی از طریق شبکه‌های اجتماعی	۴۱
بند دوم - چالش‌های فرا روی این خشونت	۴۴
بند سوم - عوامل شکل‌گیری این خشونت در فضای مجازی	۴۵
بند چهارم - تأثیرات سوءاستفاده‌های جنسی آنلاین بر کودکان	۴۶
گفتار دوم - برخورد، مزاحمت، تهدید، آزار و اذیت سایبری؛ در فضای مجازی	۴۷
بند اول - عوامل شکل‌گیری، زورگویی‌های آنلاین (مزاحمت، تهدید، آزار و اذیت سایبری)	۵۰
بند دوم - تأثیرات زورگویی‌ها - آنلاین (مزاحمت، تهدید، آزار و اذیت سایبری) بر کودکان	۵۰
گفتار سوم - بازی‌های آنلاین	۵۲
گفتار چهارم - اتاق گفت‌وگوی آنلاین (چت و گروه‌های خصوصی) در فضای مجازی	۵۳
فصل چهارم - جایگاه حمایت از کودکان در برابر خشونت در فضای مجازی در اسناد بین‌المللی و قوانین داخلی	۵۵
گفتار اول - اسناد عام نظام بین‌المللی حقوق بشر	۵۵
بند اول - اعلامیه جهانی حقوق بشر	۵۵
بند دوم - اعلامیه جهانی حقوق کودک	۵۶
بند سوم - میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی	۵۸
بند چهارم - میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۵۹
بند پنجم - کنوانسیون حقوق کودک	۶۰
بند ششم - کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت	۶۷
گفتار دوم - بررسی اسناد منطقه‌ای در حمایت از کودکان در فضای مجازی	۶۹

- گفتار سوم - مقررات داخلی حقوق ایران ۷۲
- بند اول - قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ ۷۲
- بند دوم - قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ ۷۲

فصل پنجم - راهکارهای عملیاتی جهت تحقق حق بر امنیت کودکان در

فضای مجازی در نظام حقوقی ایران و سایر کشورها ۷۵

- گفتار اول - ارائه رویکرد کیفری در توسعه حق بر امنیت کودکان در فضای مجازی
- از منظر نظام بین‌الملل حقوق کیفری ۷۵

- بند اول - رویکرد اسناد خاص در حمایت کیفری از کودکان در فضای مجازی ۷۶
- الف - کنفرانس پکن (۱۹۹۹) مبارزه با استفاده از اینترنت برای استثمار کودکان ۷۶
- ب - کنفرانس بین‌المللی وین (مبارزه با هرزه‌نگاری کودکان در اینترنت، ۱۹۹۹) ۷۷
- ج - اجلاس نسکو در زمینه سوءاستفاده جنسی از کودکان، هرزه‌نگاری کودکان و کودک دوستی در اینترنت (۱۹۹۹) ۷۷
- د - کنوانسیون جامع ایبر (۲۳ دسامبر ۲۰۰۱) ۷۸

گفتار دوم - رویکرد حمایت بشراروایی در توسعه حق بر امنیت

- کودکان در فضای مجازی ۷۹
- بند اول - اقدامات حمایتی در سطح دولت ۸۰
- بند دوم - اقدامات آگاه‌رسانی ۸۱
- بند سوم - اعمال سیاست‌های زیرساختی ۸۱
- الف - اینترنت بهتر برای کودکان ۸۱
- ب - سوادآموزی دیجیتال ۸۲

گفتار سوم - راهکار محور [نظام حقوقی] ایالات متحده آمریکا و سایر

- کشورها در توسعه حق بر امنیت کودکان در فضای مجازی ۸۳

فصل ششم - راهکارها و پیشنهادات در راستای تحقق حق بر امنیت

کودکان در فضای مجازی در جمهوری اسلامی ایران ۸۶

- گفتار اول - راهکارهای حمایت محور (توانمندسازی کودکان و ارتقاء توانایی آن‌ها
- در مقابل آسیب‌های فضای مجازی) ۸۶
- بند اول - آگاه‌رسانی و ارائه اطلاعات به کودکان ۸۶
- بند دوم - اقدامات گزارش‌دهی و نظارتی ۸۹
- الف - نظارت ویدیویی ۸۹

- ب - ایجاد نظارت نامحسوس (گشت مجازی)..... ۹۰
- بند سوم - افزایش توانایی والدین در حفاظت از کودکان..... ۹۰
- بند چهارم - افزایش توانمندی‌های افراد متخصص در زمینه کودکان..... ۹۱
- بند پنجم - تقویت ظرفیت‌های جامعه جهت حمایت از کودکان در فضای مجازی..... ۹۲
- بند ششم - اقدامات اجرایی و مشارکت جویانه با سایر سازمان‌های داخلی و بین‌المللی..... ۹۴
- بند هفتم - مشارکت کودکان در تحقق حق بر امنیت در فضای مجازی..... ۹۵
- گفتار دوم - راهکارهای قانون محور (حمایت‌های تقنینی از سوی قانون‌گذار)..... ۹۶
- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی..... ۱۰۱
- منابع..... ۱۰۳

قرن حاضر را می‌توان عصر دسترسی بی‌حد و حصر به اطلاعات و حذف موانع ارتباطات نامید. توسعه و رونق فناوری اطلاعات و ارتباطات طی دهه‌های اخیر و تأثیراتی که در عرصه جهانی داشته است، تا جایی پیش رفته که استفاده از آن برای بشر امروز تحت عنوان «حق بر دسترسی به اطلاعات و ارتباطات» مطرح شده و با پایه‌ریزی نظام بین‌المللی حقوق بشر این حق شناسایی و به رسمیت شناخته شده است. اجرای این حق می‌تواند زمینه‌ی پرورش تفکر، شکوفایی استعداد، افزایش مهارت‌های فردی و اجتماعی و ... را برای افراد انسانی فراهم آورد. اما امروز فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) به خصوصی‌ترین لایه‌های زندگی بشر نفوذ کرده و دایره شمول و اثرگذاری آن، هر روز بیشتر از دیروز می‌شود. فواید این ابزار پیشرفته و تکنولوژیک، بر کسی پوشیده نیست، اما شواهد مختلف مؤید این مسئله است که اگر جوامع انسانی در بهره‌مندی از آن استانداردهای لازم را رعایت نکنند، آثار زیانبار و غیرقابل جبران به بار خواهد آورد؛ چراکه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به دلیل ارتباط وثیق با زندگی بشر امروز، بر تمامی اقشار سببی جامعه آثار مستقیم و غیرمستقیم دارد و این آثار به درستی هدایت و کنترل نشوند، جنبه منفی و ضد ارزش به خود خواهد گرفت.

از میان اقشار گوناگونی که در معرض آثار آسیب‌پذیر پدید می‌آیند، کودکان از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. زیرا اینان هم سرمایه‌اند، جوامع انسانی‌اند و هم از توانایی‌های لازم برای بهره‌مندی سالم و مثبت از این دستاوردهای بشری، برخوردار نیستند و به سادگی در معرض آثار سوء آن قرار می‌گیرند. آنان در سرنوشت آنان را برای زندگی آینده رقم خواهد زد. در دنیای امروز با فراگیر شدن اینترنت و استفاده گسترده از تلفن‌های هوشمند توسط کودکان، این ابزار سودمند تبدیل به یک منبع نگران‌کننده شده است و «امنیت کودکان در فضای سایبری» را به موضوع روز نهادهای علمی و فرهنگی تبدیل نموده است. شبکه‌های مجازی، ایمیل‌ها، اتاق‌های گفت‌وگو (چت‌های آنلاین) و ... با محتوایاتی از جمله: زورگویی، اشاعه خشونت‌های مبتنی بر جنسیت کودکان، سوءاستفاده جنسی، استثمار

۸ / کودکان آنلاین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در فضای مجازی، ...

آنلاین، مزاحمت‌های سایبری، آموزش ناهنجاری‌ها و ... همه و همه دست به دست هم داده و تهدید علیه امنیت کودک را ملموس‌تر نموده است. پدیده کودک آنلاین فراتر از محدودیت‌ها و مرزهای جغرافیایی، نژادی، طبقاتی، مذهبی و فرهنگی، تبدیل به خطری علیه کودکان شده و فراگیری آن به حدی است که تمام ابعاد زندگی کودک را در برمی‌گیرد و همین امر لزوم توجه جدی به این معضل و قانون‌گذاری متناسب و با ضمانت اجرای قوی را برای حمایت از آنان روش می‌سازد. این نوشتار با اذعان به حق کودک در دسترسی مناسب به فناوری ICT، بر حق امنیت کودک، در استفاده از این فضا تمرکز دارد و در پی بررسی و ارائه راهکار برای تضمین امنیت کودک در استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات است.